

Anadolu Medeniyetler ve Sanatı II

Bu sunum vermekte olduğum Anadolu Medeniyetler ve Sanatı II dersinde kullanılması için eğitim amaçlı hazırlanmıştır. Sunumda kullanılan materyaller telif hakkına sahip olup eğitim amaçlı olarak kullanımı uluslararası kanunlara gore serbesttir. Bařka bir amaçla kullanılması için telif hakkına sahip kişilerden izin alınması gerekmektedir.

URARTU DİNİ MİMARİSİ

Urartu Tapınım Alanları

Tapınaklar

Açık Hava
Kutsal Alanları

Mezarlık
Alanları

Urartu Tapınakları

Kare Planlı
Tapınaklar
(Kule Tipi T.)

Dikdörtgen Planlı
Tapınaklar

Sütunlu
Tapınaklar

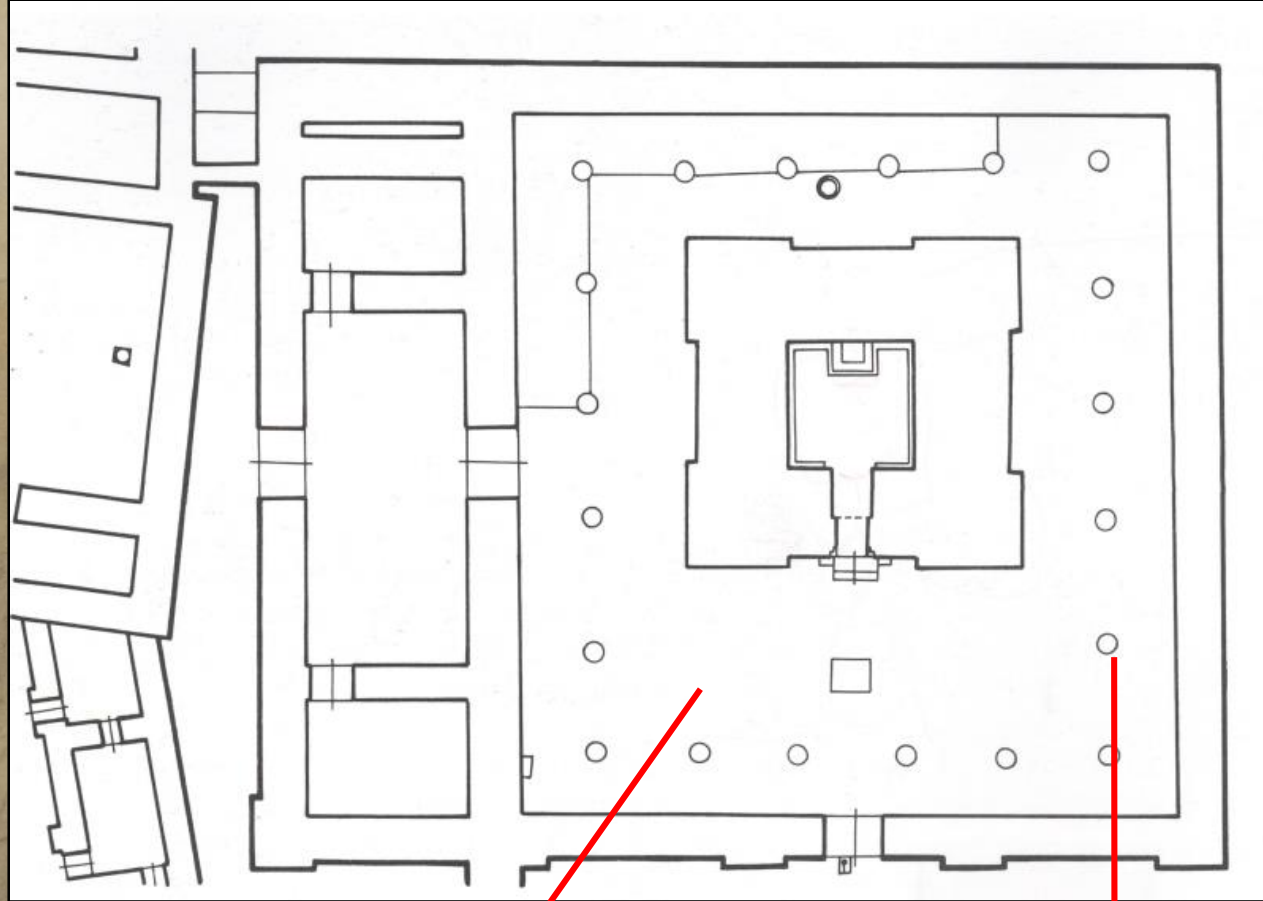
KULE TİPİ TAPINAKLAR

-“Kare planlı” ve “standart planlı” tapınaklar olarak da adlandırılırlar.
-Urartu'nun tipik ve en yoğun tapınak modelini oluştururlar.

- Aznavurtepe, Körzüt, Y.Anzaf Tapınakları : **MENUA**
- Çavuştepe Tapınağı : **II.SARDURİ**
- Kayalidere Tapınağı : **II.SARDURİ**
- Altıntepe Tapınağı : **II.ARGİŞTİ (?)**
- Toprakkale Tapınağı: **II RUSA**
- Ayanis Tapınağı: **II RUSA**
- Bastam Tapınağı: **II.RUSA.**

KULE TİPİ TAPINAĞIN PLAN ÖZELLİKLERİ

Tapınak Avlusu:

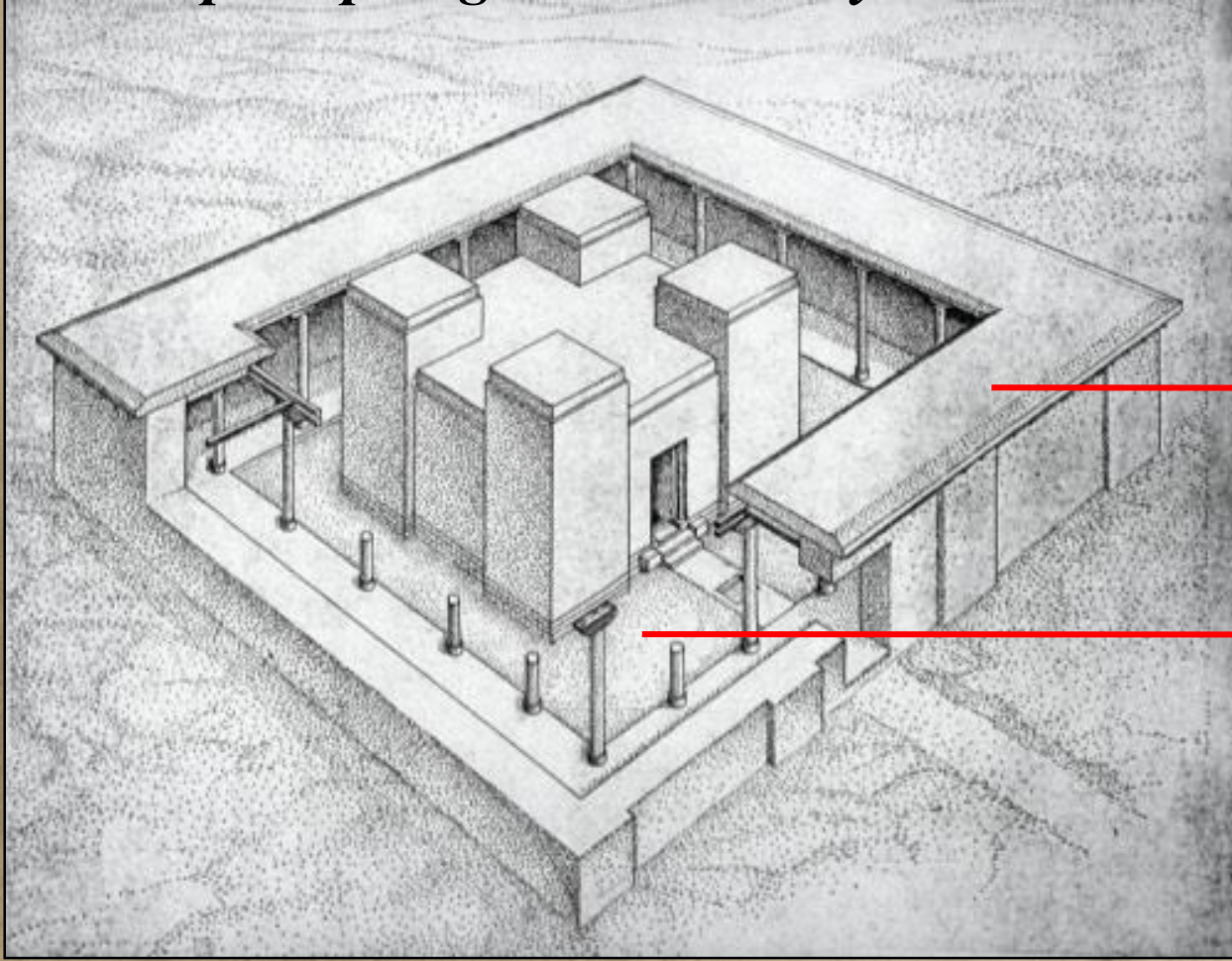

Altintepe Tapınağı

Tapınağın etrafı bir avlu ile çevrilidir.

Avlu içinde sütun galerisi vardır.

Altintepe Tapınağı Rekonstrüksyonu

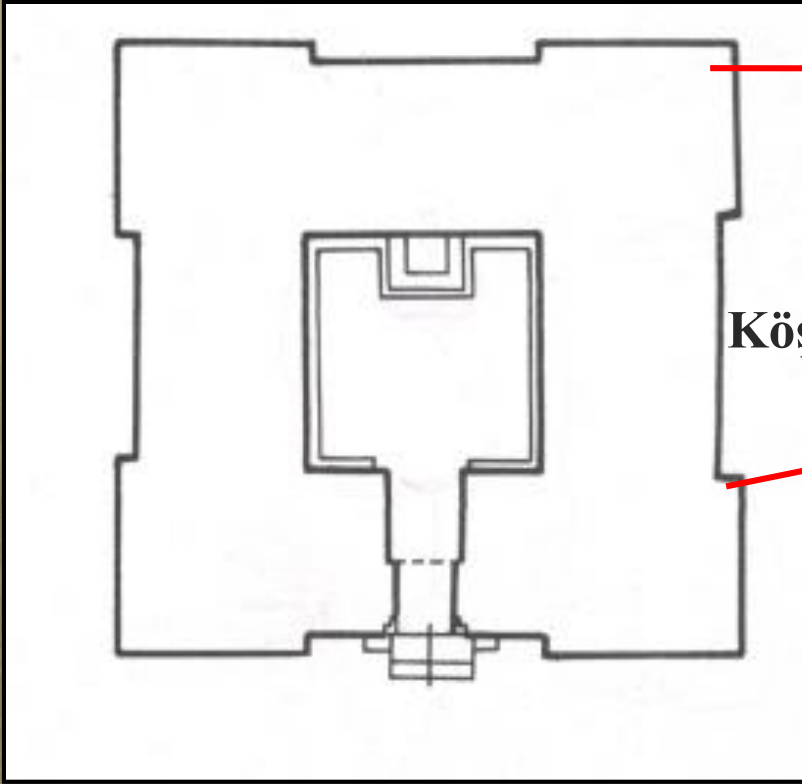

Avlunun üstü kapalıdır.

Avlunun zemini taş plakalarla kaplıdır.

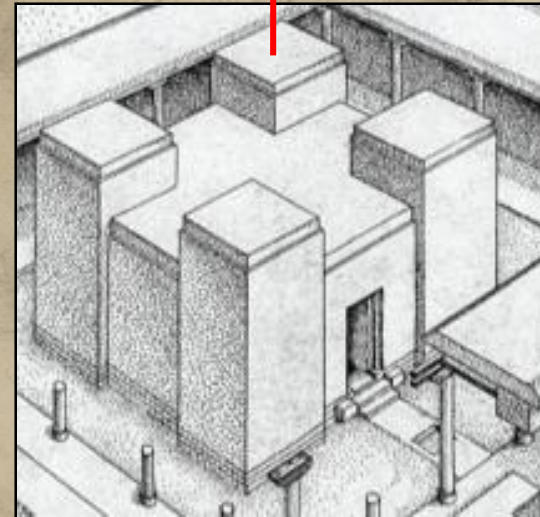
-Tapınma işlemleri bu avluda yapılır.

Tapınak Planı

Tapınak duvarları oldukça kalındır.

Köşelerde risalitler (Köşe çıkıntıları) vardır.

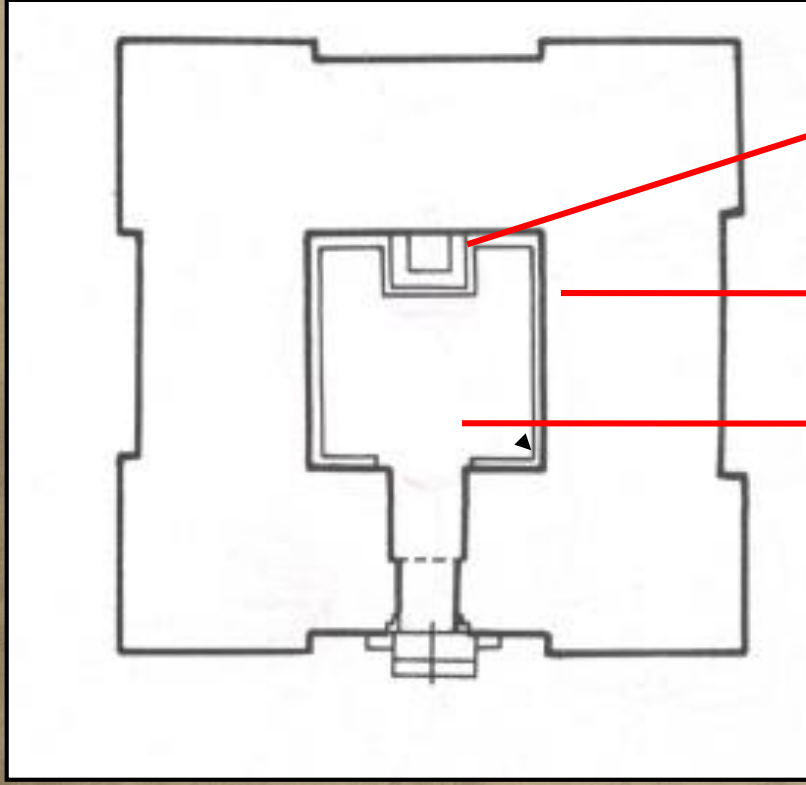

-Tapınak kare planlıdır.

-Tapınakların temelleri düzgün işlenmiş taştan üst yapıları ise kerpiçtendir.

Çavuştepe Urmışini tapınağı

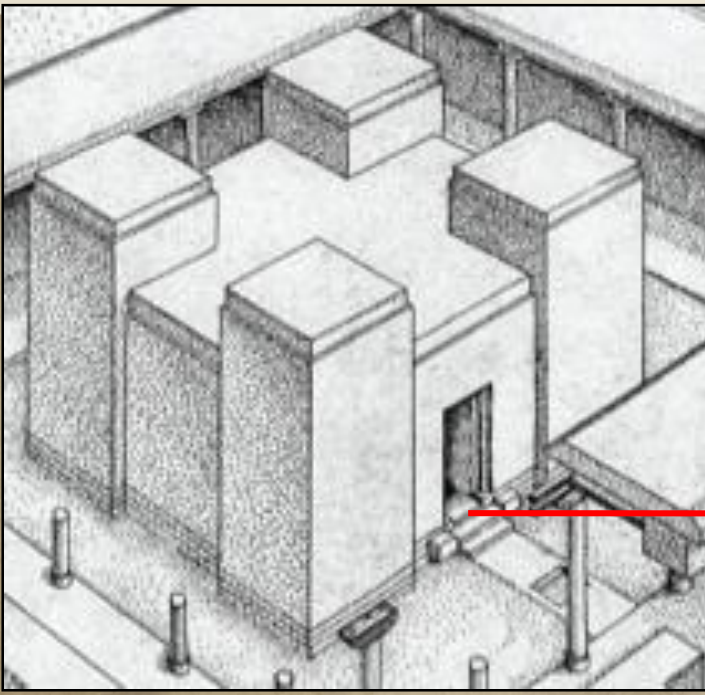
Cella arkasında tanrı heykelinin durduğu kaide yer vardır.

Cella duvarları boyalı resimlerle süslüdür.

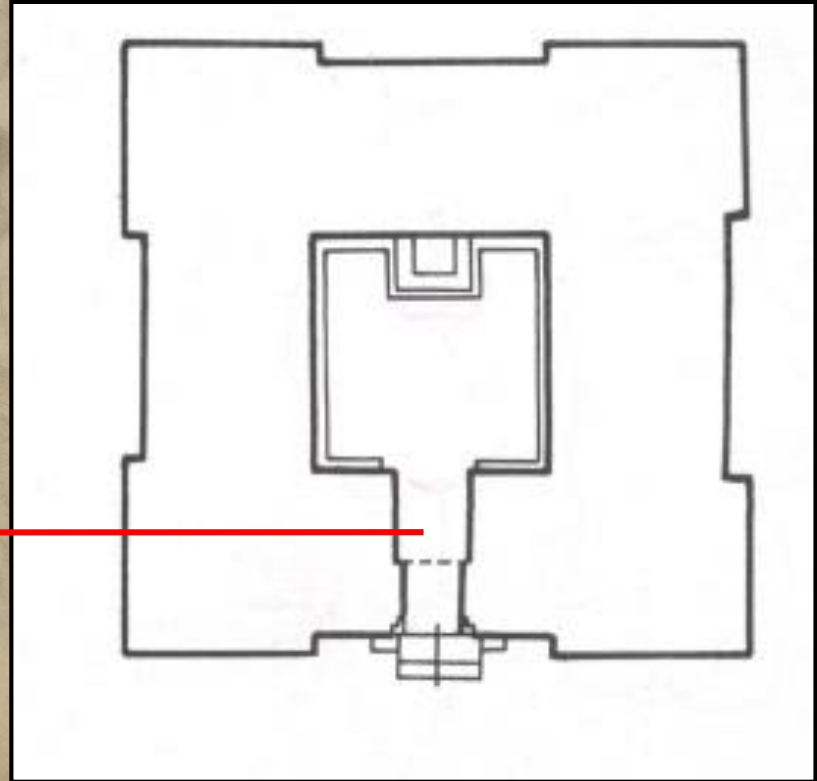
İç kesimde kare planlı cella yer alır.

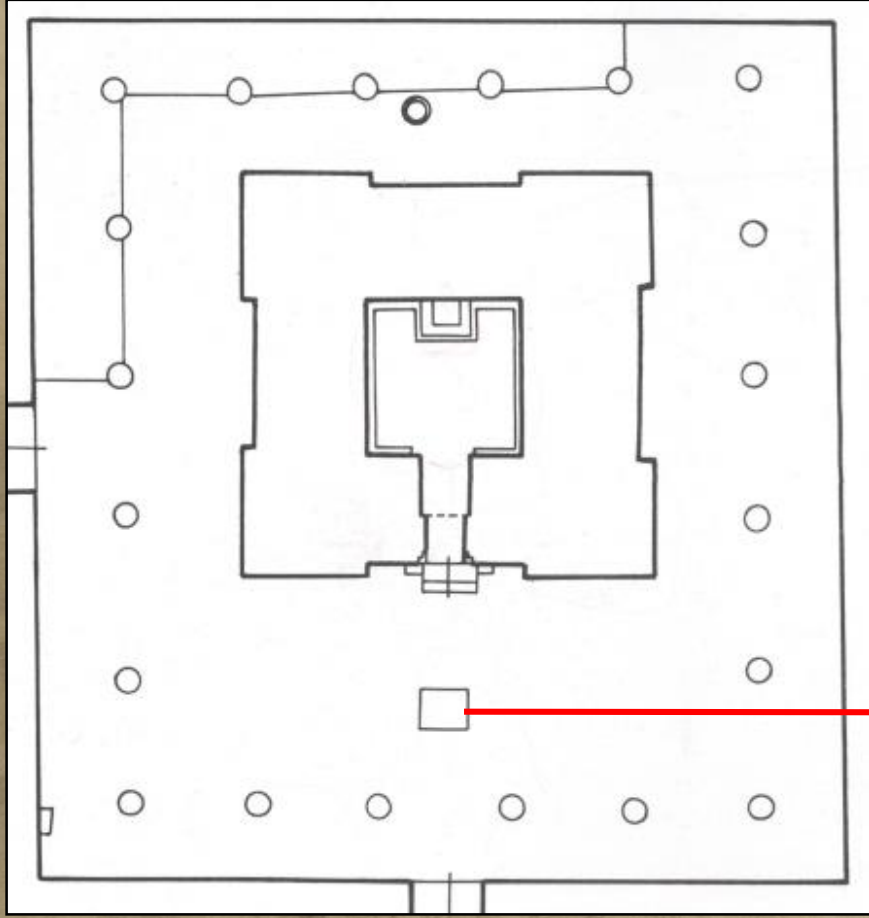
-Cellanın duvarlarında pencere yoktur.

Kapıya giriş basamaklarla sağlanır.

Cellaya girişi sağlayan ve uzun koridoru olan kapı vardır.

Tapınak kapısının karşısında kerpiçten bir platform vardır.

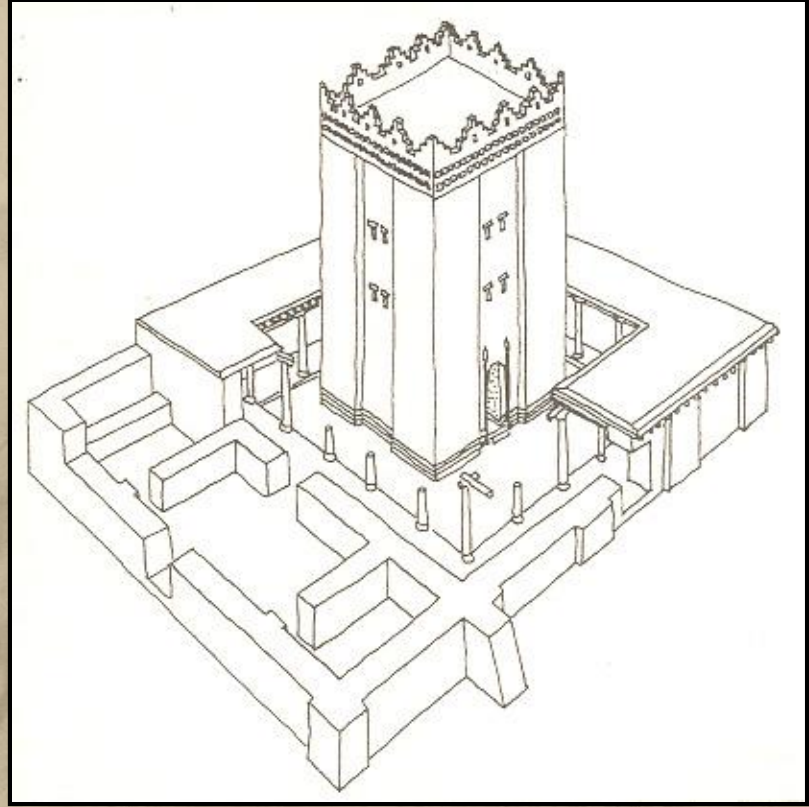
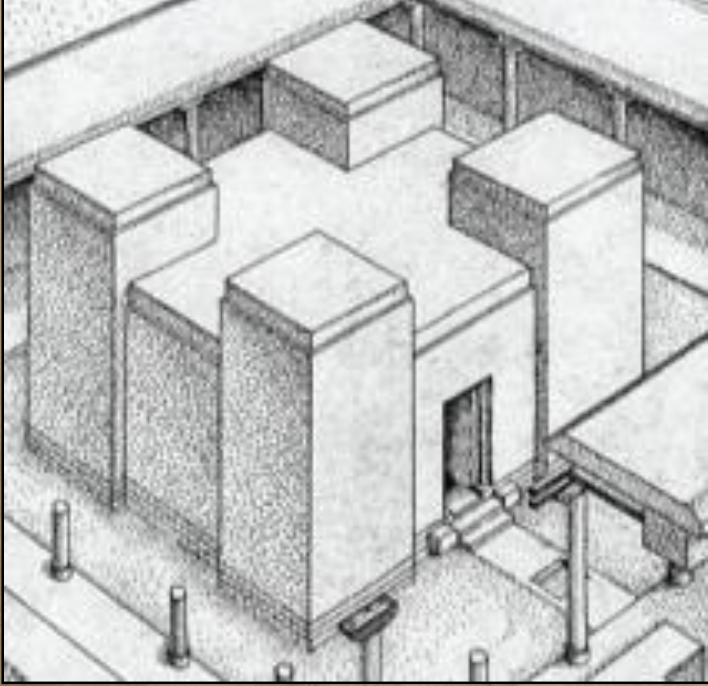
Burası dinsel törenler sırasında rahibin durduğu yerdir.

- Avlunun bir köşesinde “kurban sunağı yer alır”
- Sabit veya taşınabilir özellik taşır.

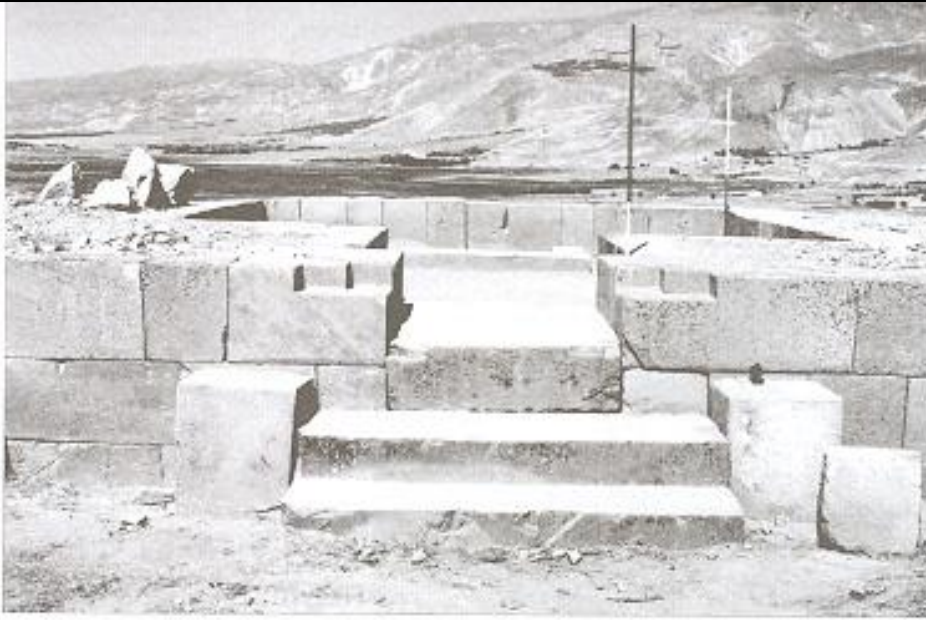

Toprakaleden taşınabilir sunak

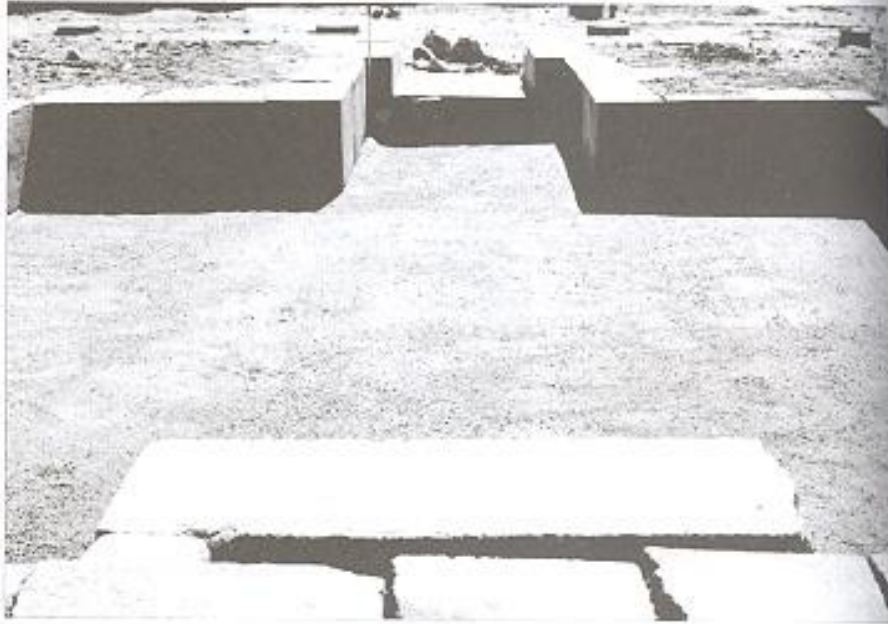
TAPINAK ÜST YAPISI

- Tapınakların üst yapısının nasıl olduğu konusunda kesin yargı yoktur.
- Çatının “düz” veya “alçak piramidal” olduğu öngörülür.

Resim: 5

Resim: 6

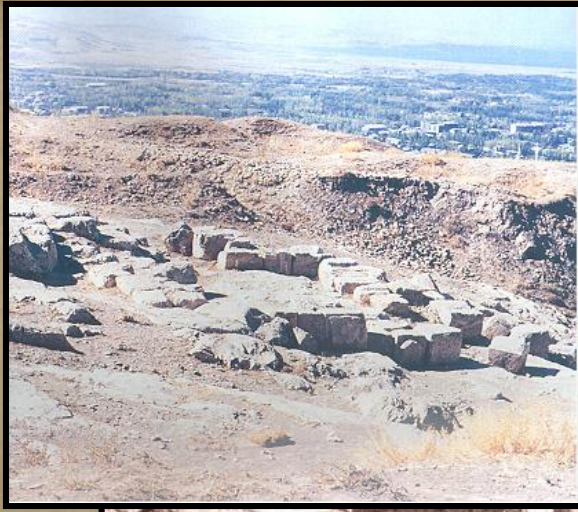
Kule tipi tapınaklar arasında Altintepe örneği en iyi korunmuş olanıdır.

Altintepe Tapınağı son durumu

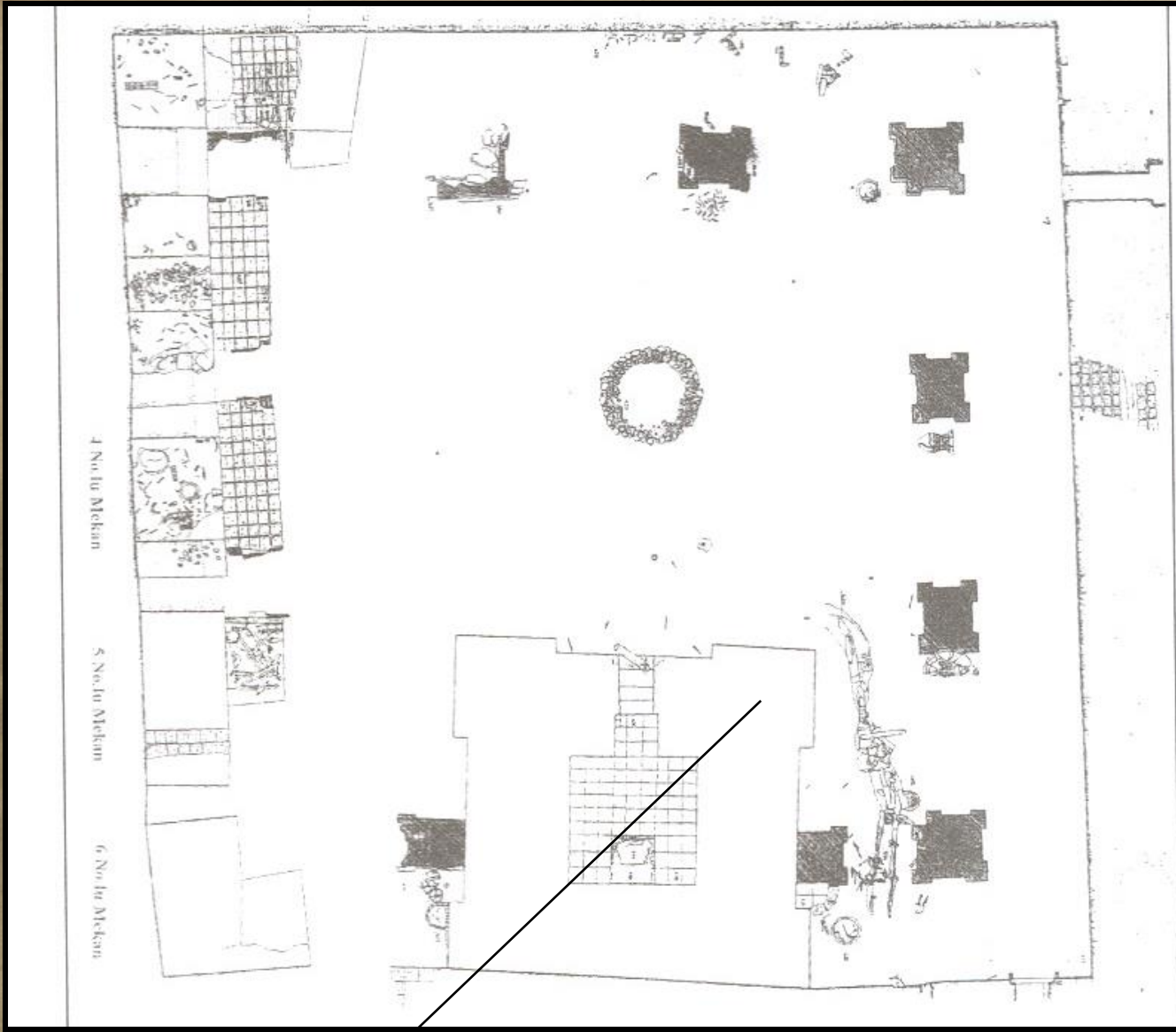
Çavuştepe İrmuşini Tapınağı

Çavuştepe İRMUŞİNİ tapınağının düzgün taş temel kesimi korunmuştur.

Toprakkale tapınağından günümüze temel kalıntıları ve dağınık taş bloklar kalmıştır.

Ayanis Tapınak Alanı

Ayanis tapınağı kale içinde etrafı kuşatma duvarıyla çevrili bir alan içinde yer alır.

- Tapınağın risalitli taş temelleri belirgindir.
- Ön cephede çivi yazıtlı taş blokları dikkat çeker.

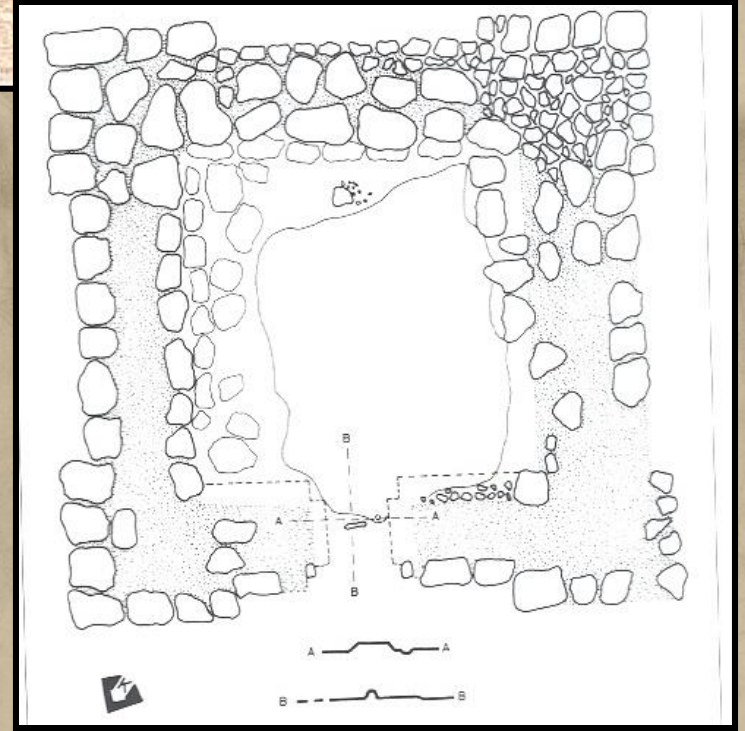

-Tapınak cellasının iç duvarları kanatlı aslan, tanrı ve bitkisel kabartmalarla süslüdür.

Yukarı Anzaf Tapınağı Duvarları

-Yukarı Anzaf tapınağı taş temelleri korunmuş olup, fazla biçimli olmayan taşlar kullanılmıştır.

Yukarı Anzaf Tapınağı Taban planı

Tapınağın kuzey köşesinde Urartuca bir yazıt dikkat çeker.

KULE TİPİ TAPINAKLARIN KÖKENİ

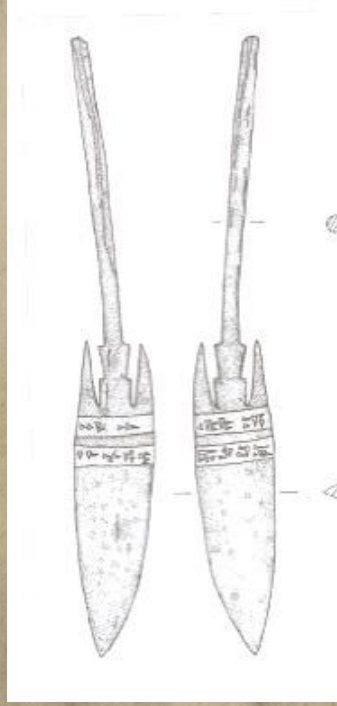
- Köken konuları belirgin değildir.
- Plan açısından yakındoğudaki hiçbir örneğe benzemez.
- Urartu'ya bu tipin nereden geldiği belli değildir.
- Urartu'nun özgün dinsel mimarisi olduğu düşünülmektedir.

KULE TİPİ TAPINAKLARDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DİNSEL TÖRENLER

- Dinsel törenlerde asıl amaç tanrı için hayvan kurban etmektir.
- Törenin zamanı kesin bilinmemekle birlikte, olasılıkla günün erken saatleri tercih edilmiştir.
- Törene, kral, yöneticiler ve din adamları katılır.
- Halkın katılıp katılmadığı ise kesin bilinmemektedir.
- Tören avluda gerçekleşir.
- Rahip töreni yönetmek için avluda, tapınak kapısının önündeki yükseltiye çıkar.
- Öncelikle kurban edilecek olan hayvan tapınağın önüne getirilir.
- Sunak önünde kesilir, kanı kanallar yardımıyla avlu dışına akıtılır.
- Kurban etleri, tanrıya sunulmak üzere parçalanır.
- Et tanrıya sunulmak üzere tapınak kapısı açılır.
- Kapı açıldığında içeri giren gün ışığı direkt tanrı heykeline yansır.
- Böylece tanrının kapı aralığından insanlara görünüm epifanisi gerçekleşir.

Ayanis tapınağı duvarına asılmış olan adak kalkanı

MENUA tarafından tanrı HALDİ'ye ithaf edilmiş olan Ok ucu

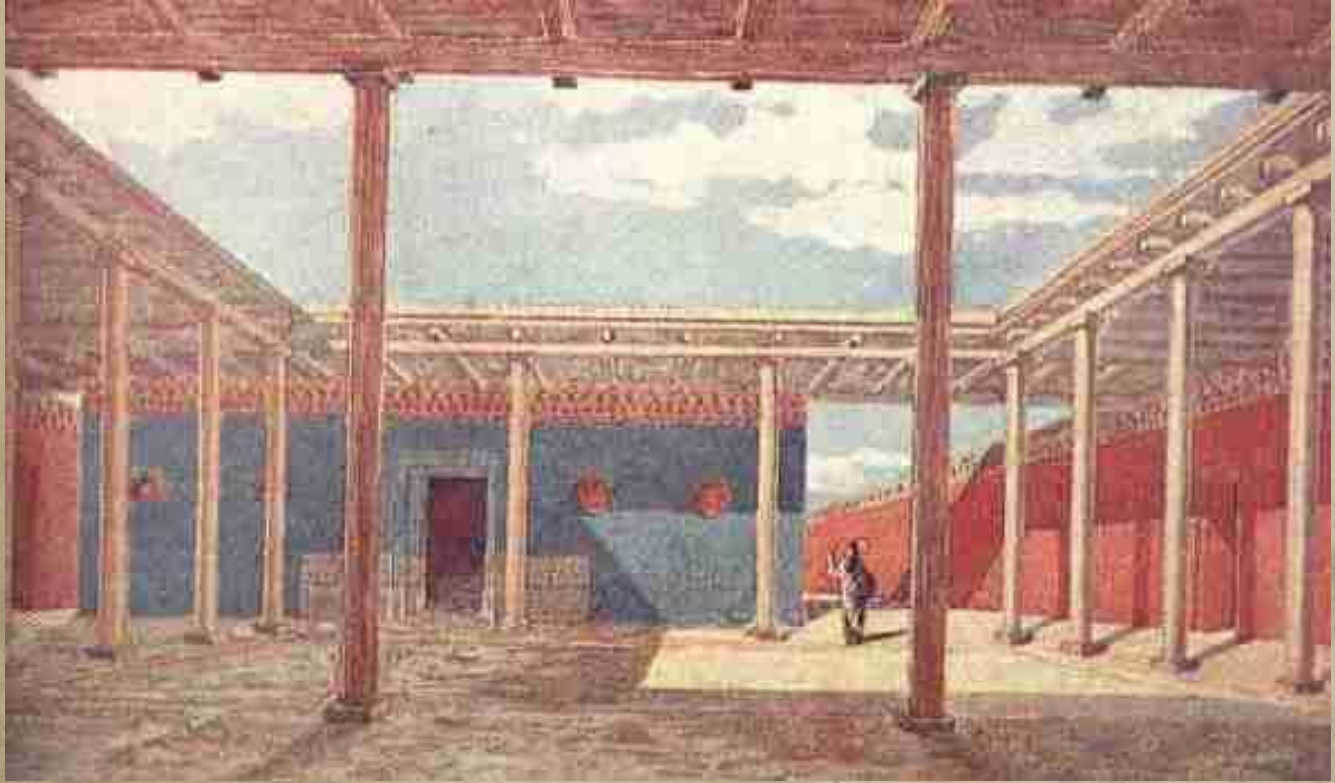
Tapınak duvarlarına adak eşyaları madeni çivilerle asılır

- Tapınaklarda gerçekleştirilen bir diğer uygulama ise tapınak duvarlarına adak eşyaları asılmasıdır.
- Adak eşyalarının çoğu silahtır ve üzerlerinde adak yazıtı yer alır.
- Yazıtlarından, bunların krallar tarafından çoğunlukla baş tanrı Haldi'ye adandığı anlaşılmaktadır.

DİKDÖRTGEN PLANLI TAPINAKLAR

- Tek örnekle temsil edilmektedir.
- ARİN BERD kentinde yer alır.
- Planı dikdörtgendir ve köşelerde risalit yoktur.
- Bu tapınak Arğişti I tarafından tanrı İVARŞA'ya adanmıştır.
- Plan olarak Kargamış kentindeki dikdörtgen planlı tapınağına benzer.
- Bu tapınağın Urartu'ya HATE ve ŞUPANI'den Arin Berd' e getirilen insanlar tarafından yapıldığı düşünülür.

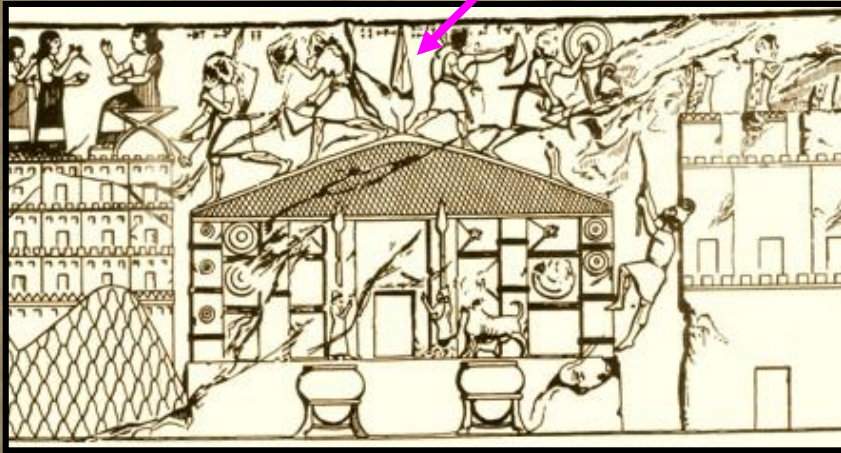
SÜTUNLU TAPINAK

Arin Berd Tapınağı

- Tek örnekle temsil edilmektedir.
- ARIN BERD sitadelinin merkezinde yer alır.
- Ön tarafından altışardan beş sıra sütüne sahip hol bulunur.
- Bu mekana bağlı iki oda daha vardır, bunlardan birisi celladır.
- Cellanın tam ortasında kare planlı platform yer alır.
- Platform üzeri taşlarla kaplıdır.

MUSAŞİR TAPINAĞI

Khorsabad kabartması

-Urartular tarafından ele geçirilen Kuzeybatı İran'daki Musaşir kentinde tanrı HALDİ adına bir tapınak yaptırılmıştır.

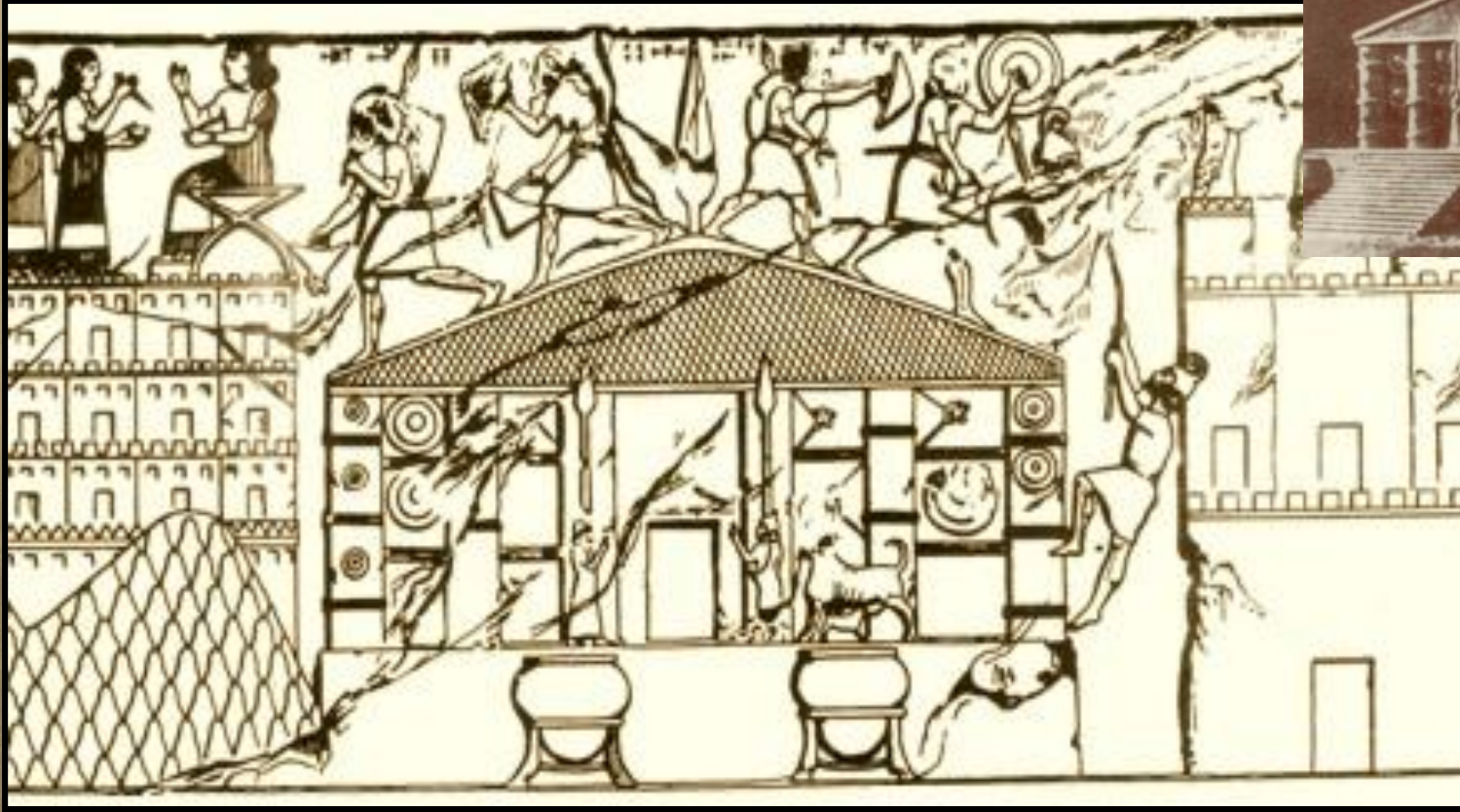
-Tapınağın yağmalanmasını konu alan KHORSABAD kabartmasından bu tapınak hakkında bilgi almaktayız.

Tapınak planı diğer Urartu tapınaklarına göre farklıdır.

MUSAŞİR TAPINAĞININ DİĞER URARTU TAPINAKLARINDAN FARKLARI

- Tapınak kule tipi tapınak olmayıp,aksine alçak yapıdadır.
- Urartu tapınaklarında olmayan yüksek bir platform üzerinde yer alır.
- Giriş, üzerinde üçgen bir mimari öğenin bulunduğu kapıdan sağlanır.
- Cephede 4 paye yer alır, bazılarında kalkanlar asılıdır.
- Kapının iki yanında ellerinde mızraklarla iki kapı bekçisi yer alır.
- İşpuini için yaptırılan buzağı heykeli de buradadır.
- Tapınak önünde 3 ayak üzerinde duran iki tunç kült kazanı vardır.

- Üçgen çatının tepesinde bir mızrak yer alır.
- Tapınak mimari özellikleriyle Urartu'ya yabancı ise de, tapınağa eklenen eşyalar Urartu karakteri taşımaktadır.
- Bunlar kalkan, heykel, tunç kazan gibi taşınabilir eşyalardır.
- Tapınak yerel bir tapınaktır ve Musaşir kentinin Urartuların eline geçtiği İşpuini dönemi öncesinde inşa edilmiştir.

**Urartu Açık Hava
Kutsal Alanları**

**Analı Kız
(Van Kalesi)**

Çavuştepe

Kaleköy

Altıntepe

Meherkapı

Yeşilaliç

1.ANALIKIZ KUTSAL ALANI

- En gelişmiş örneklerden bir tanesidir,
- Van kalesinin kuzey eteklerinde yer alır.
- Yöre halkı tarafından “analı kız” olarak adlandırılır.

-Yapının taş blokları üzerinde Sarduri II'ye ait yazıt yer alır.

- Ana kayanın yüzeyi düzleştirilerek iki niş açılmıştır.
- Nişlerin önündeki ana kayalık düzleştirilmiştir.
- Batıda kayaya oyulan kurban kanı akıtma kanalları vardır.
- Kanalların boyutlarının büyüklüğü burada yoğun kurban kesimi olduğunu gösterir.
- Törenlerin nasıl ve ne zaman yapıldığına ilişkin bilgi yoktur.
- Açık hava olması nedeniyle bahar ve yaz ayları tercih edilmiş olmalıydı.

2.ÇAVUŞTEPE AÇIK HAVA KUTSAL ALANI

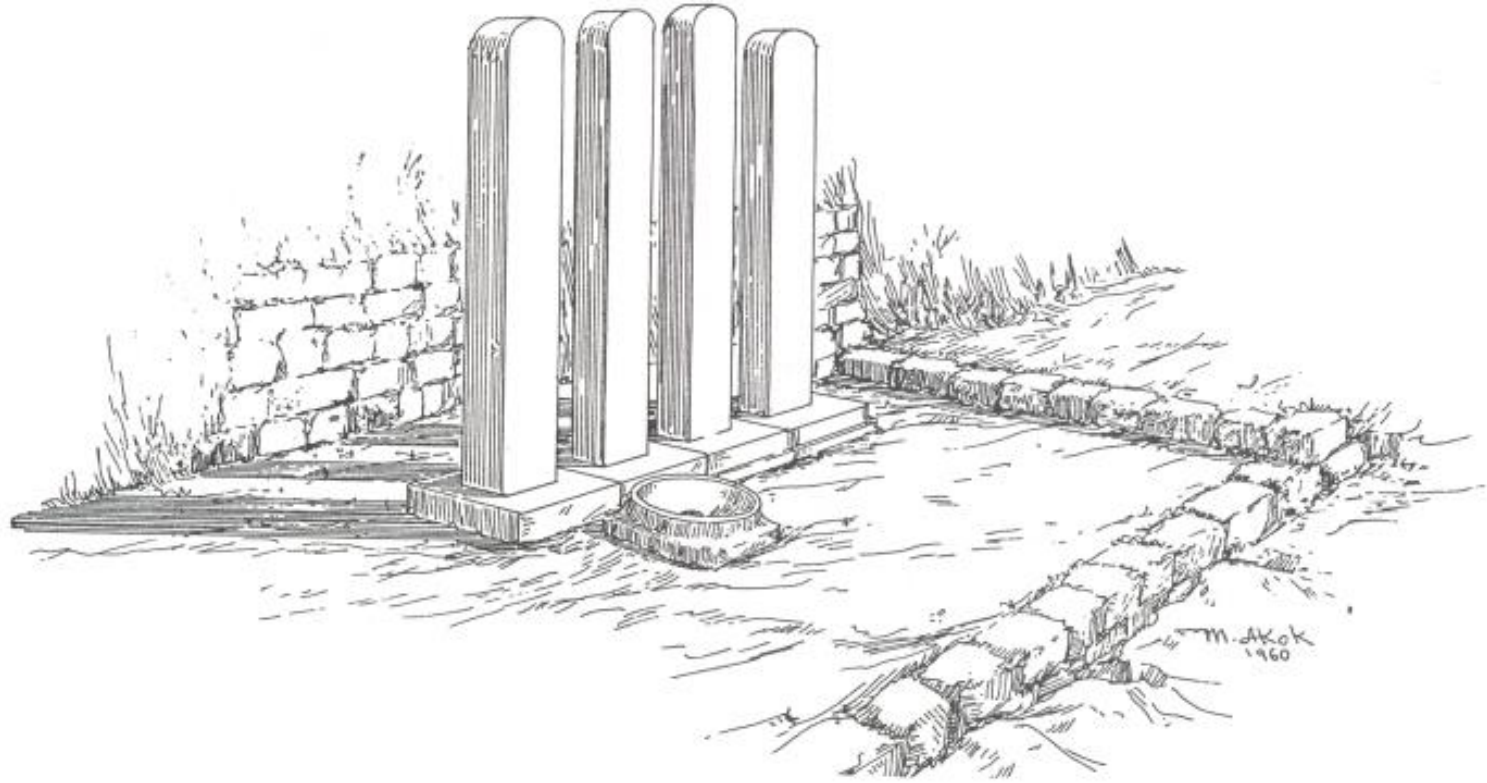
- Yukarı kalede yer alır.
- Ana kayanın düzleştirilmesiyle oluşturulan kaya fasadı ve fasadın önünde geniş düz alandan oluşmaktadır.
- Analı kızdaki gibi nişlere burada rastlanmaz.

3. KALEKÖY(ELAZIĞ) AÇIKHAVA KUTSAL ALANI

- Ana kayalık kullanılmış ve kayalığın yüzeyi ve zemini düzleştirilmiştir.
- Kaya yüzeyine açılan iki niş yer alır.

4.ALTINTEPE AÇIKHAVA KUTSAL ALANI

- Altıntepe'de I nolu oda mezarı bitişiktir.
- Burada taş kaide üzerinde yükselen 4 adet stel yer alır.
- Stellerin birisinin önünde yuvarlak sunak vardır.
- Burada tanrılar ve ölümler için libasyon töreni yapılır.
- Urartu mühürleri üzerinde de steller önünde libasyon yapan kişiler betimlenmiştir.

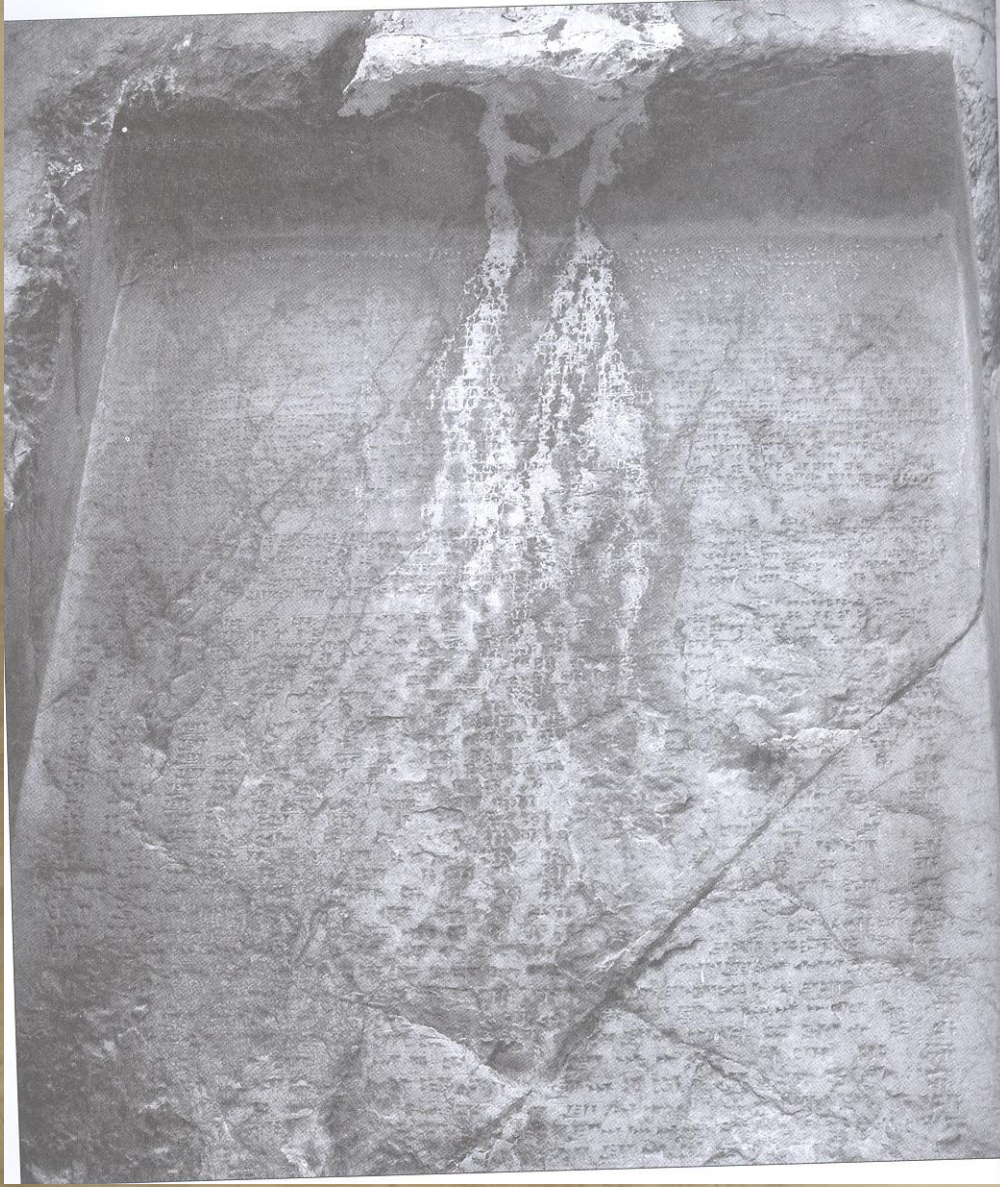
5.MEHERKAPI KUTSAL ALANI

- Zimzim kayalıklarına yapılmıştır.
- Burada içinde yazıtı olan niş yer alır.
- Kaya nişine kayaya oyulan merdivenlerle ulaşılmaktadır.

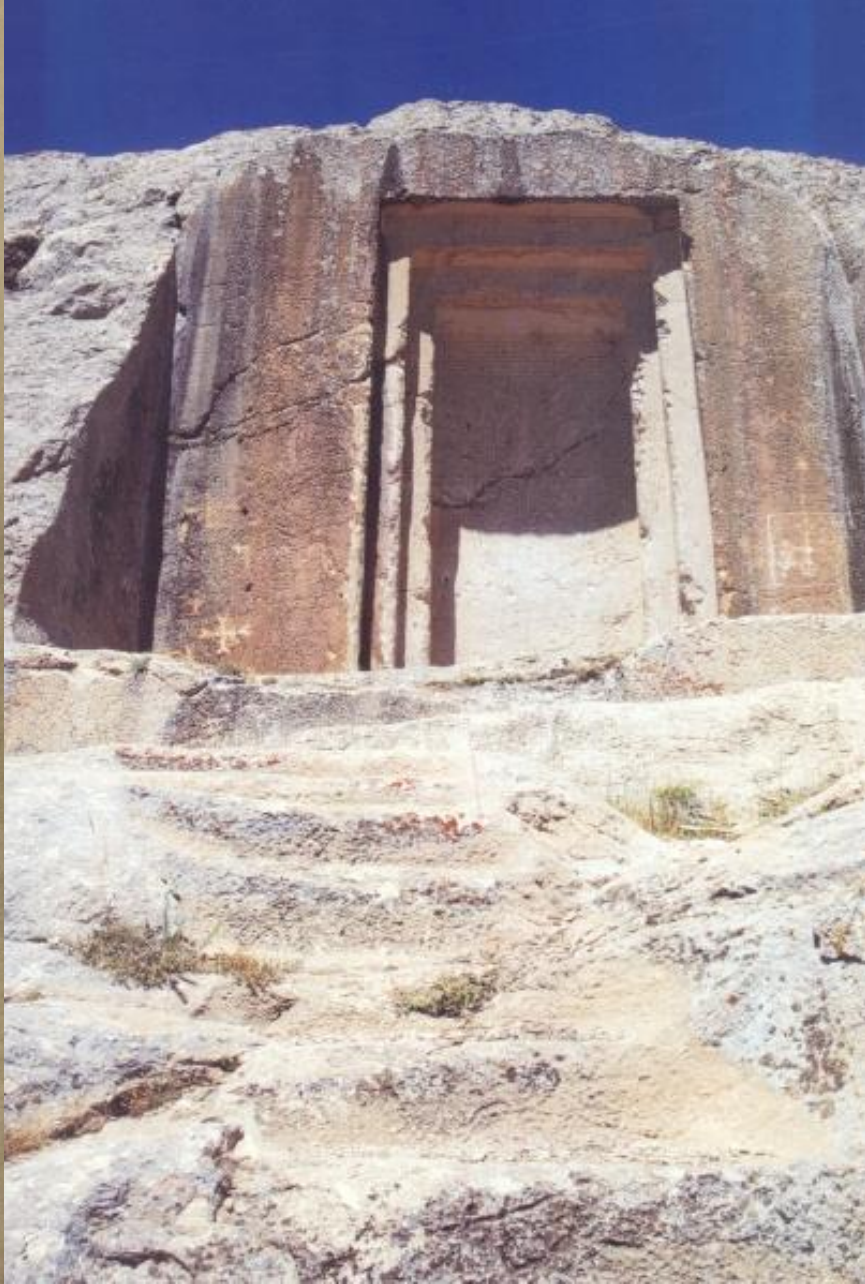

- Bu nişler; “Kör Kapı” veya “Haldi Kapısı” olarak adlandırılır.
- Haldi'nin bir gün buradan görüneceğine ilişkin bir inanç vardır.
- Burası açık hava kutsal alanıdır fakat önünde libasyon yapıp yapılmadığı bilinmez.

- Nişin içinde yazıt bulunmaktadır.
- İşpuini ve Menua'nın bu nişi tanrı Haldi için yaptırdıkları yazmaktadır.
- Nişin yazıtının en büyük özelliği burada 79 Urartu tanrısının listelenmiş olmasıdır.
- Hangi tanrıya kaç kurban kesildiği yazar.
- Burada tanrılara adanan kurbanlık hayvanların niş önünde kesildikleri düşünülmektedir.

6.YEŞİLALIÇ KUTSAL ALANI

- Van – Özalp yakınındaki bir dağın eteğinde yer alan kutsal alandır.
- Burası da “Haldi Kapısı” veya “Körkapı”dır.
- Kayalık alana oyulmuş nişe merdivenlerle Çıkılmaktadır.
- İşpuini ve Menua dönemine aittir.

- Alanın ön tarafındaki kayalıkta stellere ait yuvalar yer almaktadır.
- Burada da Altıntepe'de olduğu gibi benzer bir tapınım gerçekleştirilmiştir.

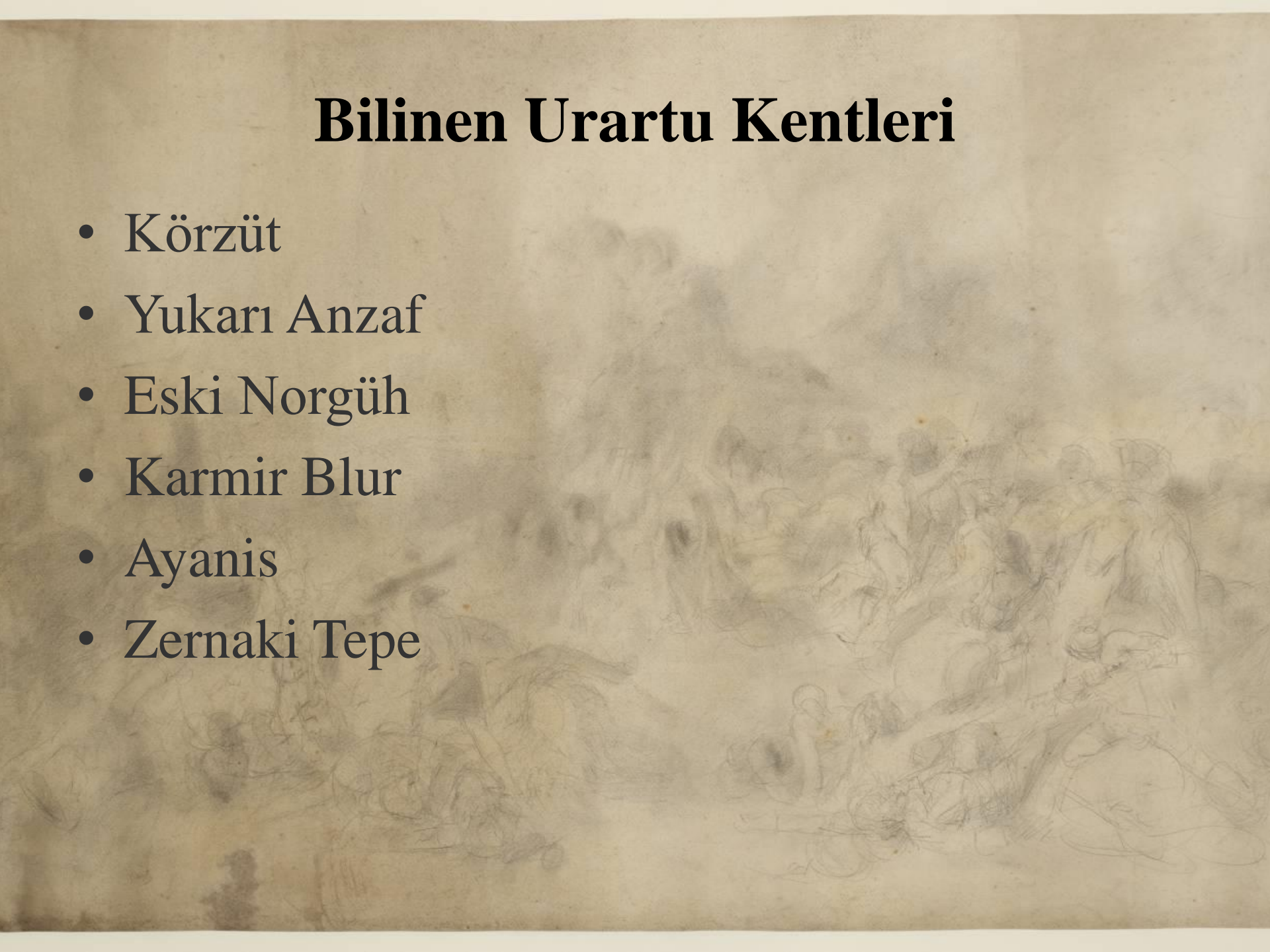
Urartu Kent ve Konut Mimarlığı

URARTU KENT MİMARLIĞI

- Urartu kaleleri içinde halkın yaşadığı konutlara yer verilmemiş, halkın sadece tehlike anında kalelere sığınmalarına izin verilmiştir. Halk; Kalelerin uygun olan eteklerinde, Kalenin hakim olduğu yakın çevrede, Kale ile bağlantısı olmayan tarım ve hayvancılığa uygun alanlarda oturmaktaydı.
- Urartu halkının iskan ettiği alanı özgürce seçme şansının olup olmadığı bilinmemektedir.
- Krali otorite halk tarafından iskan edilecek alanları daha önceden planlamış olabilir.
- Halk olasılıkla krallığın kendilerine kullanmak için tahsis ettiği arazide üretim gerçekleştirmiş ve kazancın bir kısmını vergi olarak krallığa ödemiştir.

Bilinen Urartu Kentleri

- K rzt 
- Yukarı Anzaf
- Eski Norg h
- Karmir Blur
- Ayanis
- Zernaki Tepe

KÖRZÜT

- Muradiye ovasının güneydoğusundaki Körzüt kalesinin eteklerinde yer alan kenttir.
- Kent kalıntıları toprak üzerinden bile tanımlanabilmektedir.
- Evler tamamen taştan inşa edilmiştir, kerpiç kullanımına ilişkin kanıt bulunmamaktadır.
- Sokaklar dar ve düzensizdir.

YUKARI ANZAF

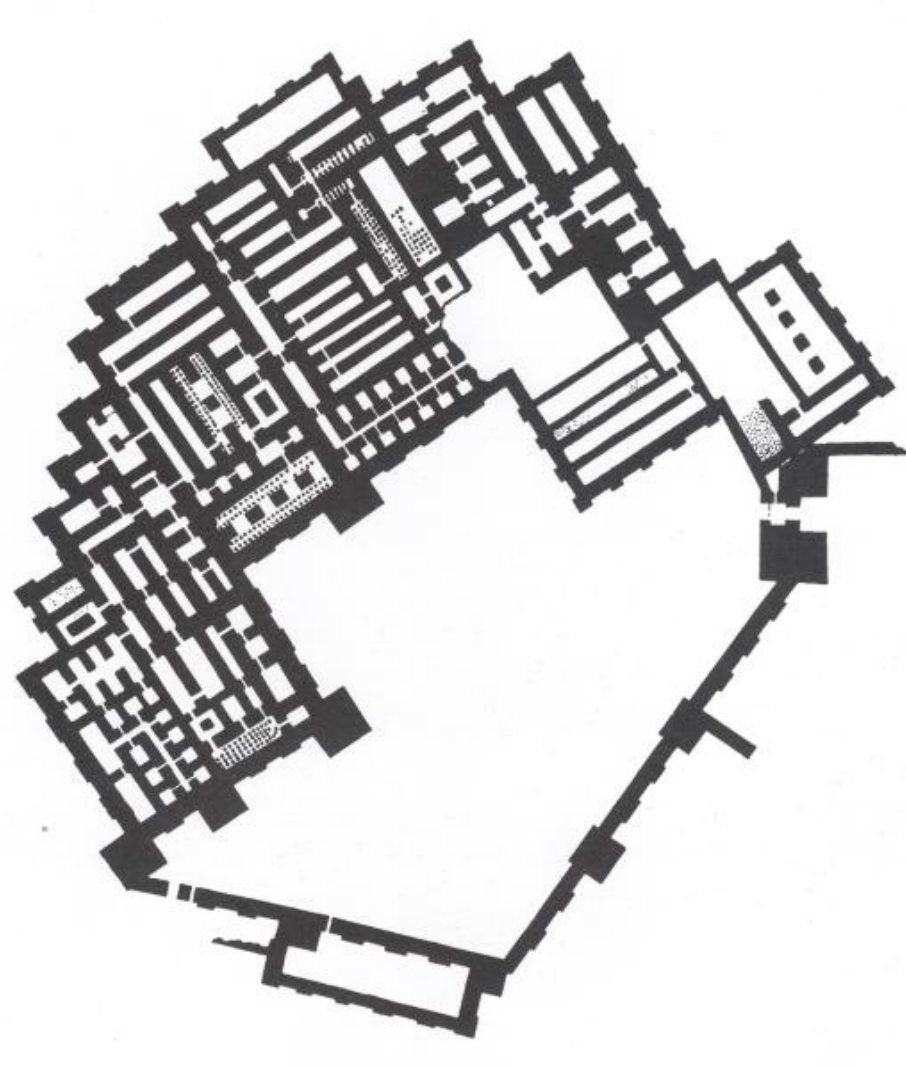
- Van- Özalp karayolu yakınında yer alır.
- Kalenin güney yamacında kurulmuştur.
- Kentın etrafı taş duvarlarla çevrılarak güvence altına alınmıştır.
- Böylece sivil halkın da savunması sağlanmıştır.

ESKİ NORGÜH

- Çavuştepe kalesine 1 km uzaklıkta, Eski Norgüh kalesinin eteklerinde yer alır.
- Kent planı gelişigüzedir.
- Bazı alanlarda anıtsal yapıların varlığı izlenebilmektedir.
- Kentteki konutların tümü kalınlığı 1m olan taş duvarlarla inşa edilmiştir.
- Kerpiç malzemeye burada da rastlanmaz.

KARMİR BLUR

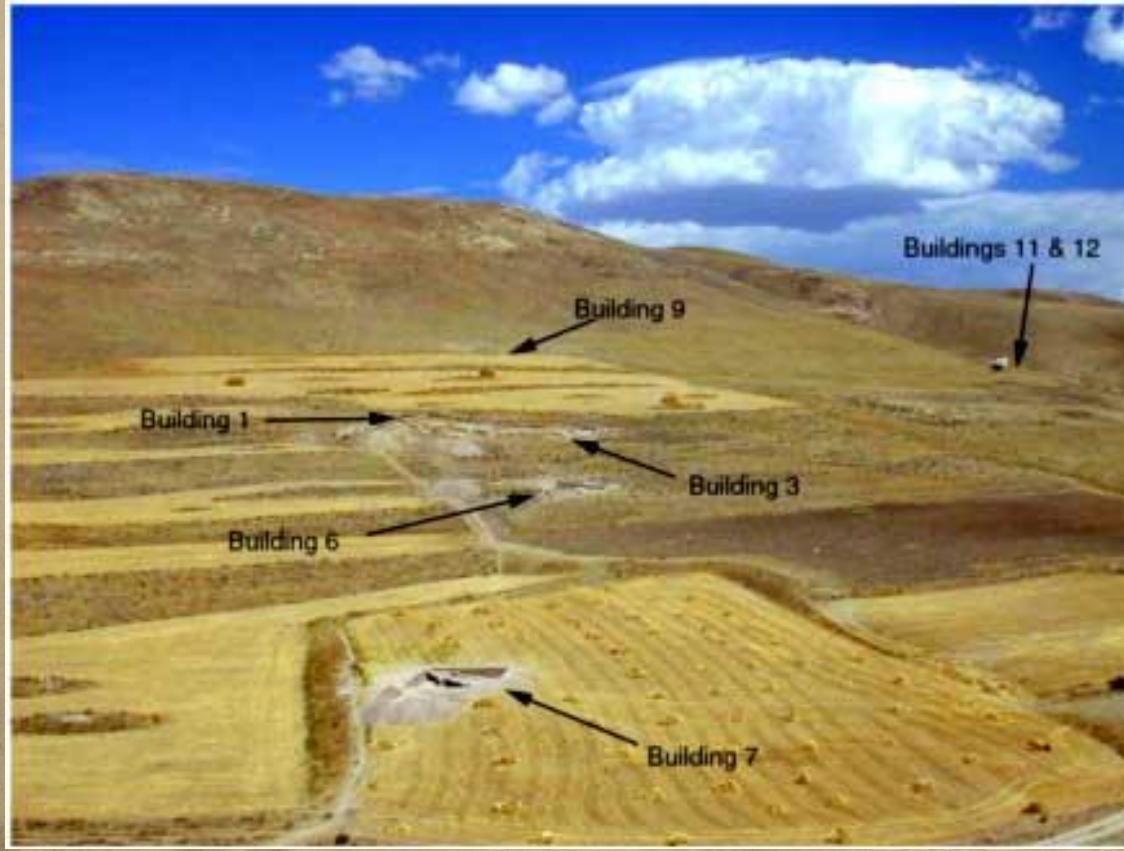

- Kalenin yakınındaki düzlükte yer alır.
- Kent etrafı savunma duvarıyla çevrilidir.
- Kente giriş ana kapıdan sağlanır.
- Düzgün cadde ve sokaklarıyla “ızgara planlı” bir kenttir.
- Cadde ve sokaklar arasında kalan adalar içine evler inşa edilmiştir.

AYANİS

- Kalenin güney yamaçlarında aşağı kent yer alır.
- Kent, üç sokaktan meydana gelir.

Aşağı Kentte yapıların bulunduğu alanlar

-Izgara plan gösteren kentte sokaklar arasında kalan adalar içinde evler yer alır.

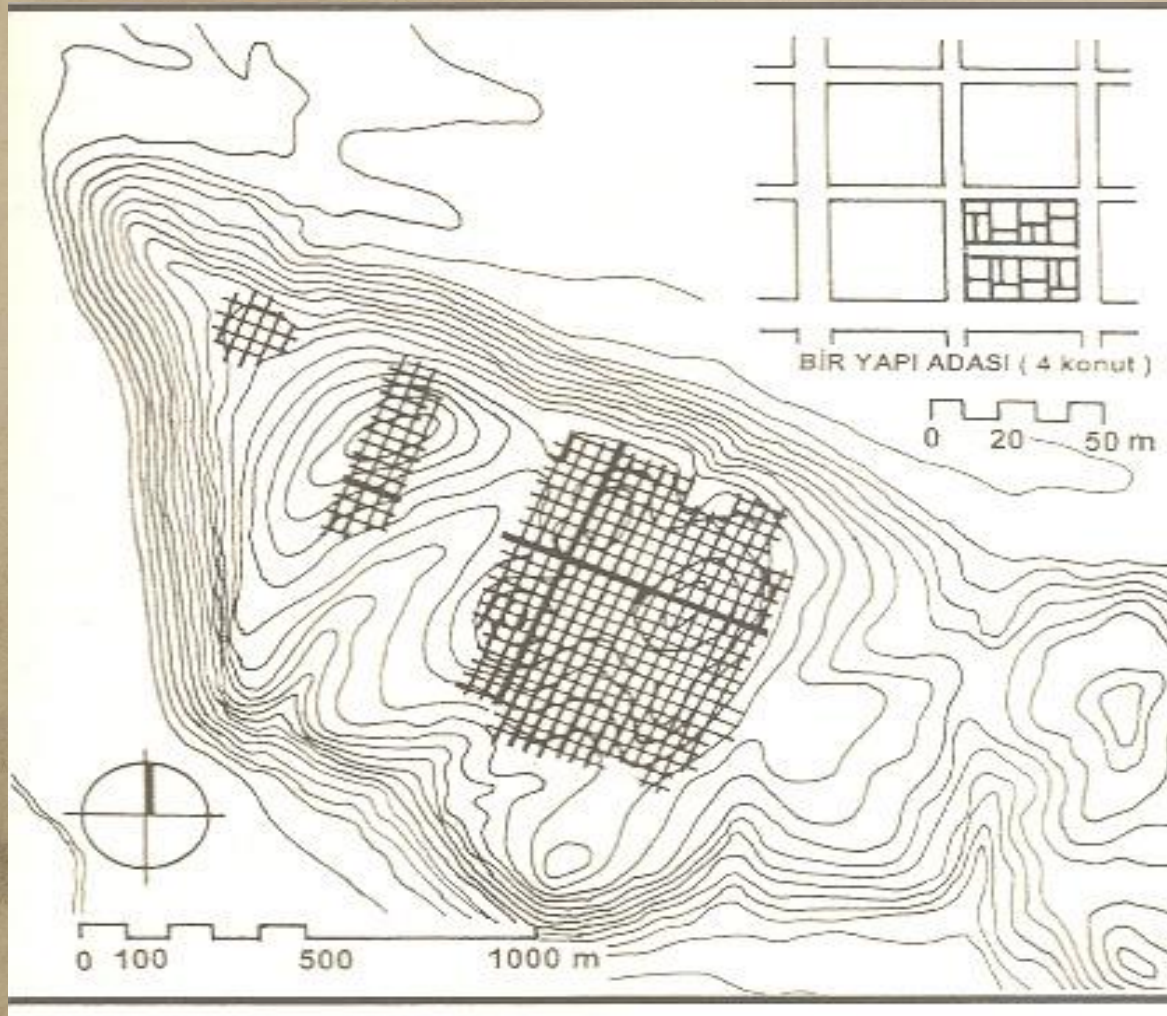

-Bu evler taş duvarlı dikdörtgen planlıdır.

ZERNAKİ TEPE

- Erciş Patnos karayolu üzerindedir.
- Kaleden bağımsız kurulmuştur.
- Evlerin planları toprak üzerinden anlaşılabilir.

- Izgara planlıdır.
- Kent, birbirini dik kesen cadde ve sokaklardan oluşur.
- Arada kalan adalar içine dikdörtgen planlı, taş duvarlı evler inşa edilmiştir.

KONUT MİMARLIĞI

URARTU KONUTLARI

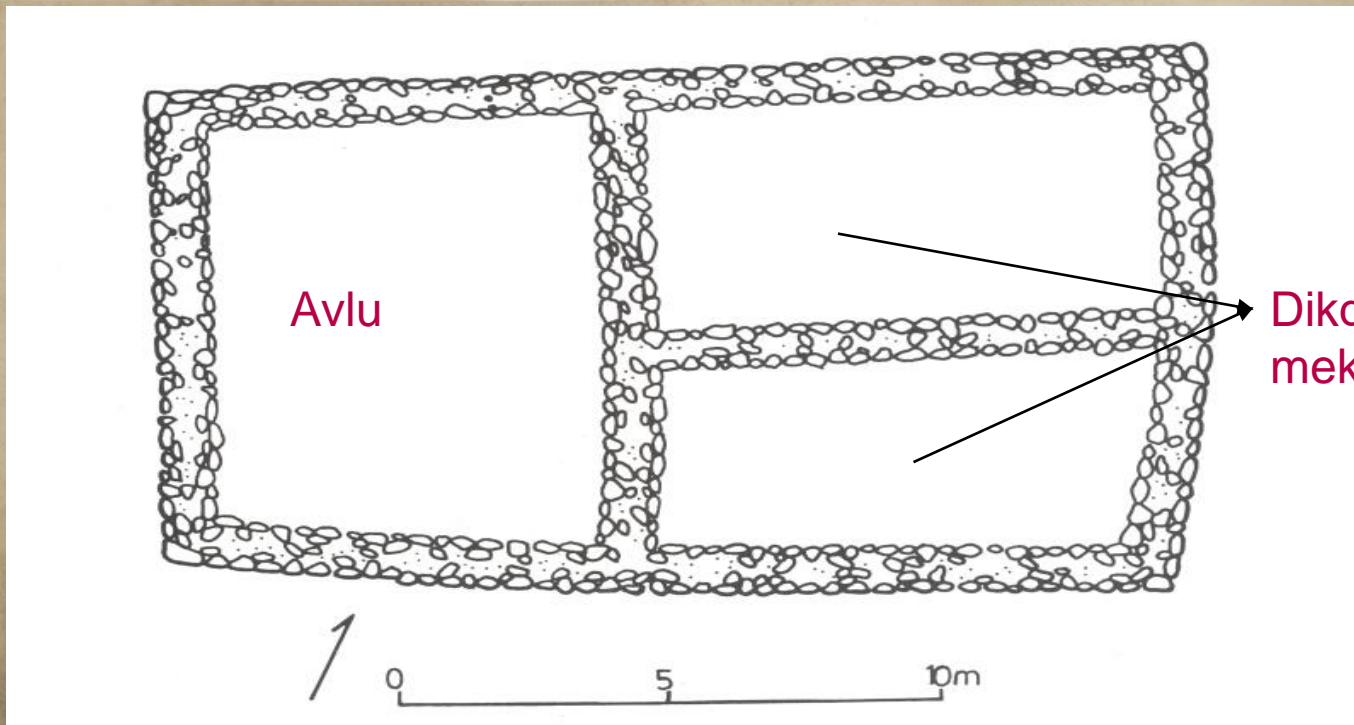
1.Ön Avlulu Konutlar

2.Dikdörtgen Planlı Konutlar

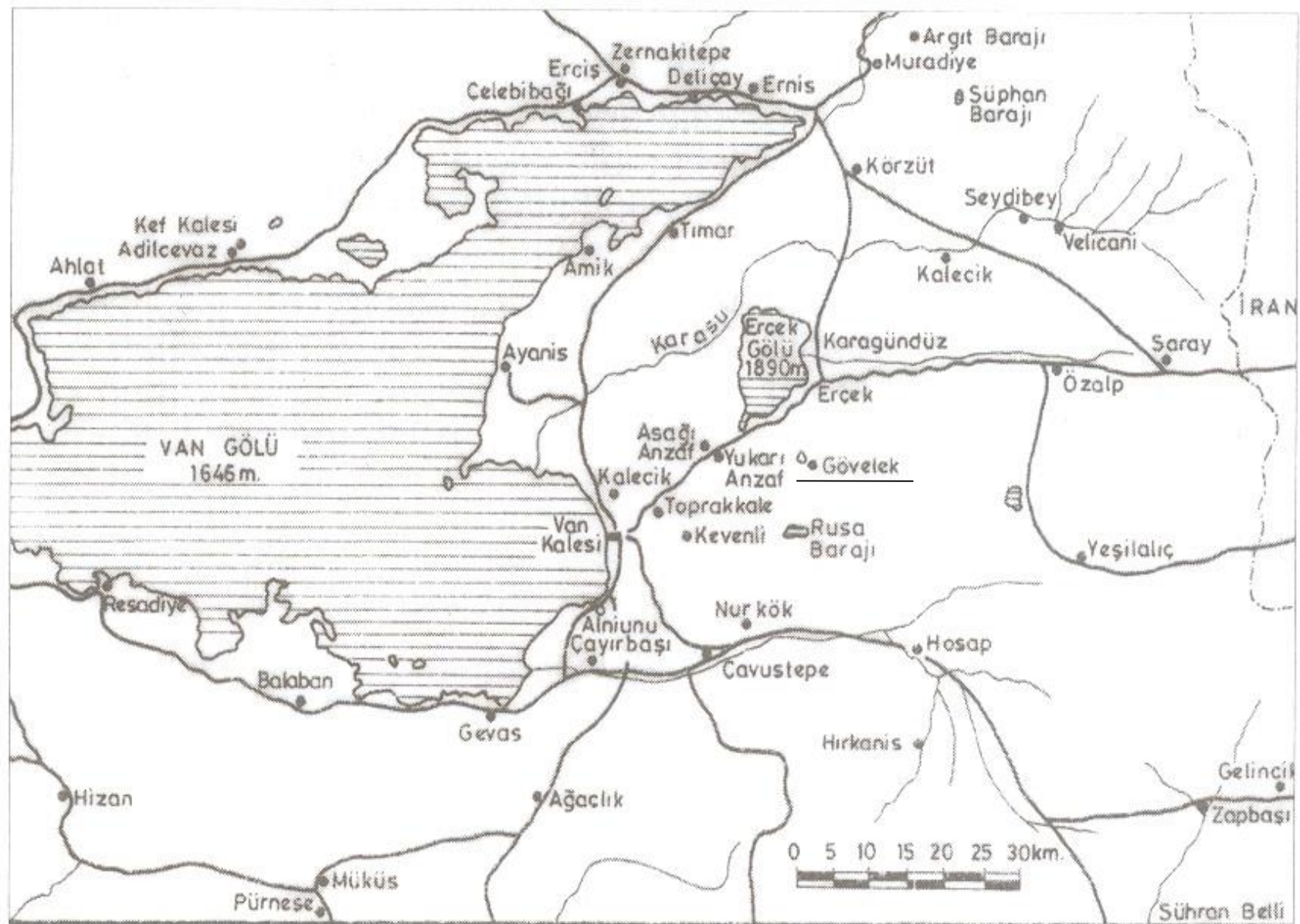
ÖN AVLULU URARTU KONUTLARI

- Urartular konut mimarisinde yoğunluklu olarak “ön avlulu” planı tercih etmiştir.
- Doğu Anadolu'da Urartu öncesinde de bu plan bilinmektedir.
- MÖ II.binyıl başlarında Kültepe Kaneş Ia tabakasından örnekleri vardır.
- Alishar ve Alacahöyük örnekleri Hitit mimarisinde de bu planın uygulandığını kanıtlamaktadır.
- Söz konusu plan tipi Urartuya geç Hitit etkileriyle geçmiş olmalıdır.
- Üst yapılarıyla ilgili kesin bilgi olmamakla birlikte düz çatılı oldukları düşünülmektedir.

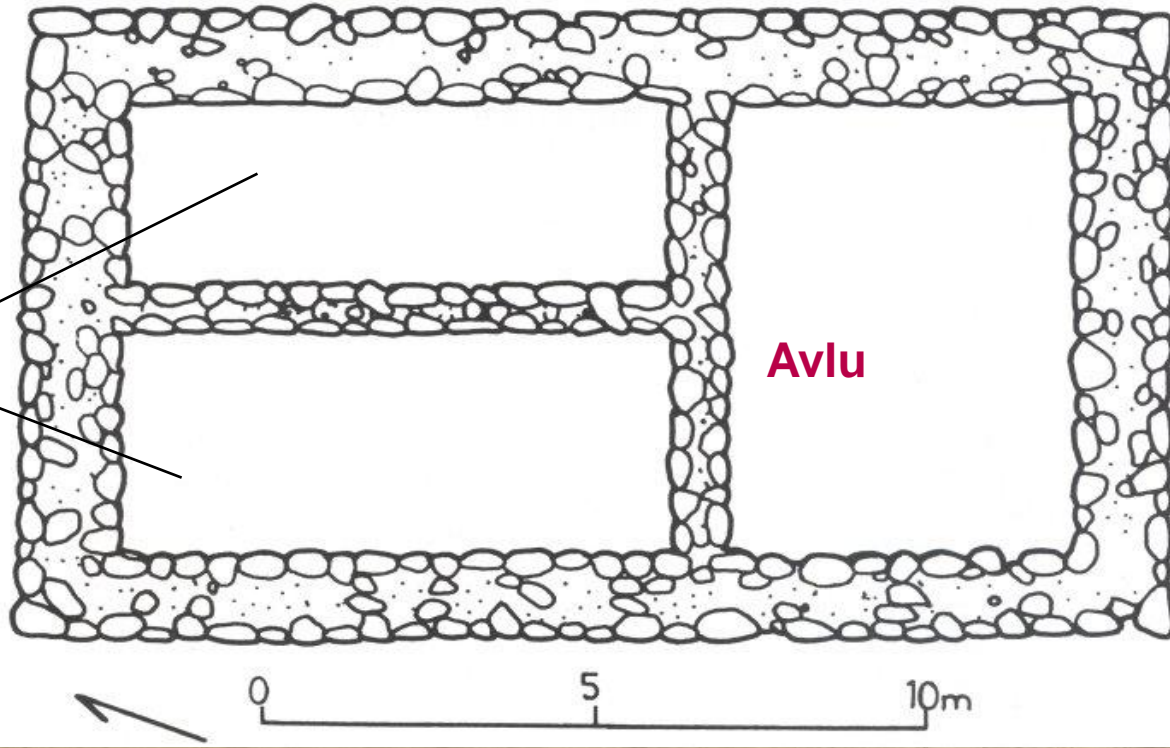

1.Giyimli Konutu:

- Van'ın güneydoğusunda yer alan Giyimli Köyünde yer alır.
- Ev, önde bir avlu arkada ise dikdörtgen mekanlardan oluşur.
- Temel kesiminde taş kullanılmıştır.
- Taşların dizilişinde özen yoktur.

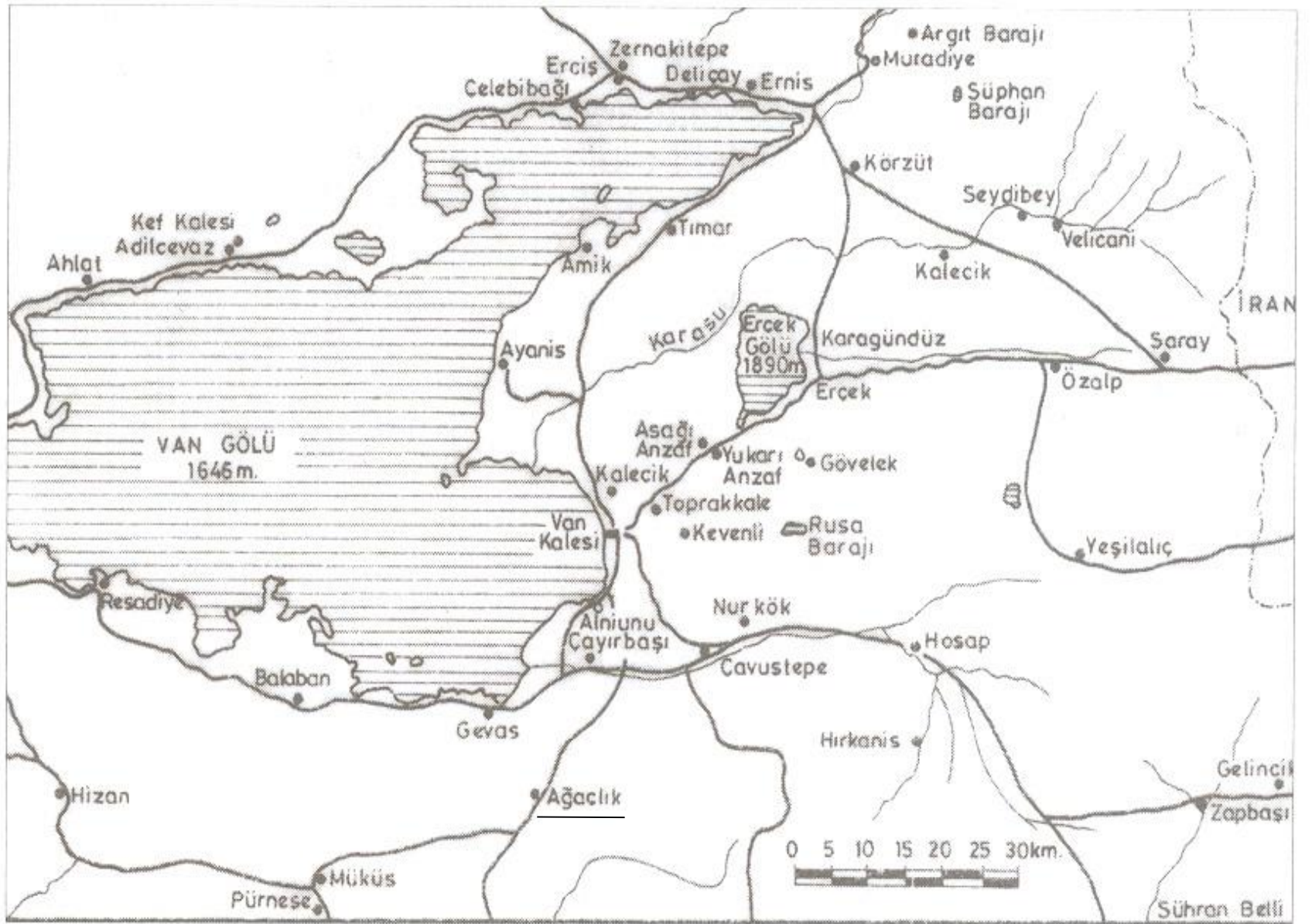

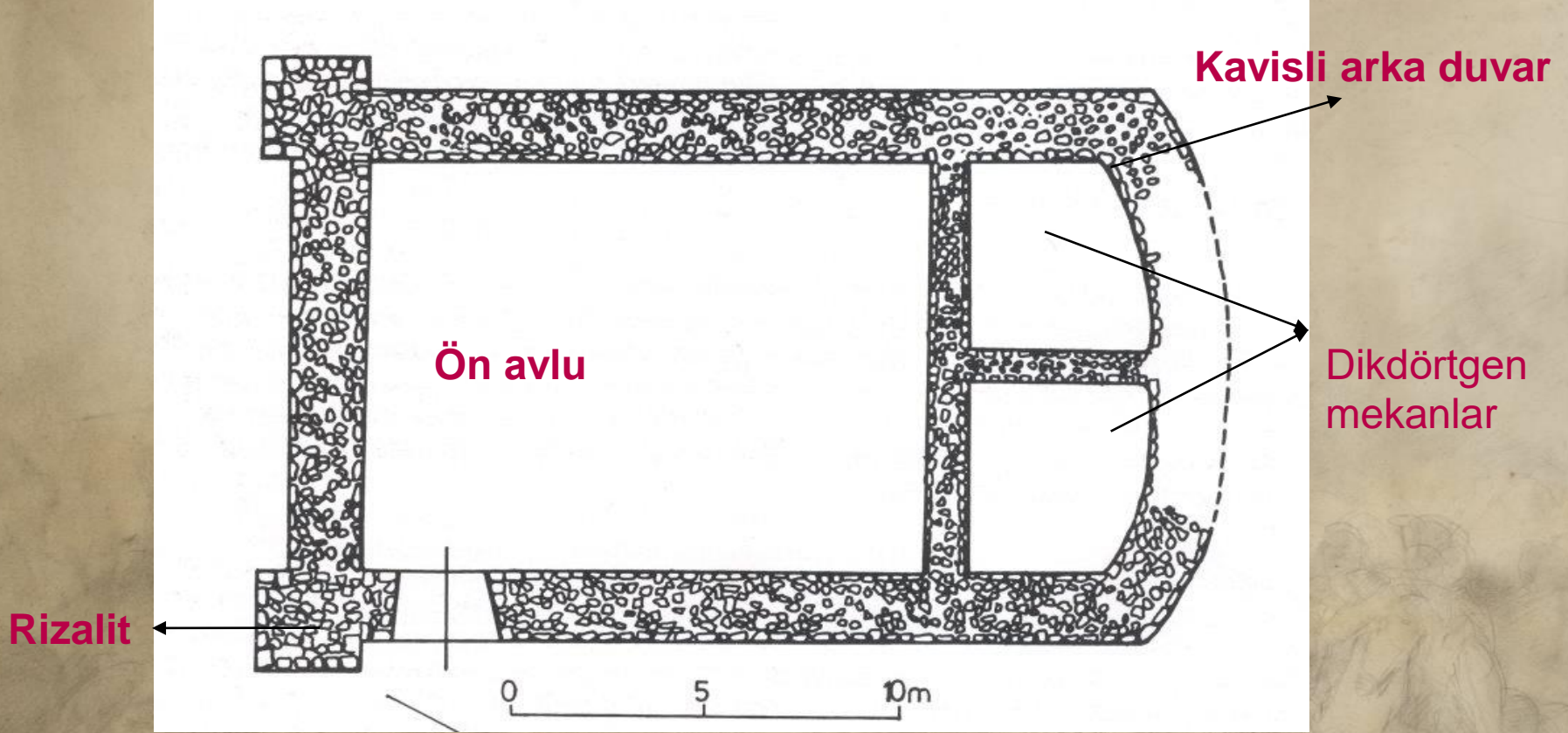
Dikdörtgen
mekanlar

Gövelek konutu:

- Van'ın kuzeydoğusundaki Gövelek'de ele geçmiştir.
- Ön tarafında avlu, arka tarafında ise iki adet dikdörtgen mekan yer alır.
- Temelde kullanılan taşlar daha özenle dizilmiştir.
- Ölçüleri daha ufaktır.

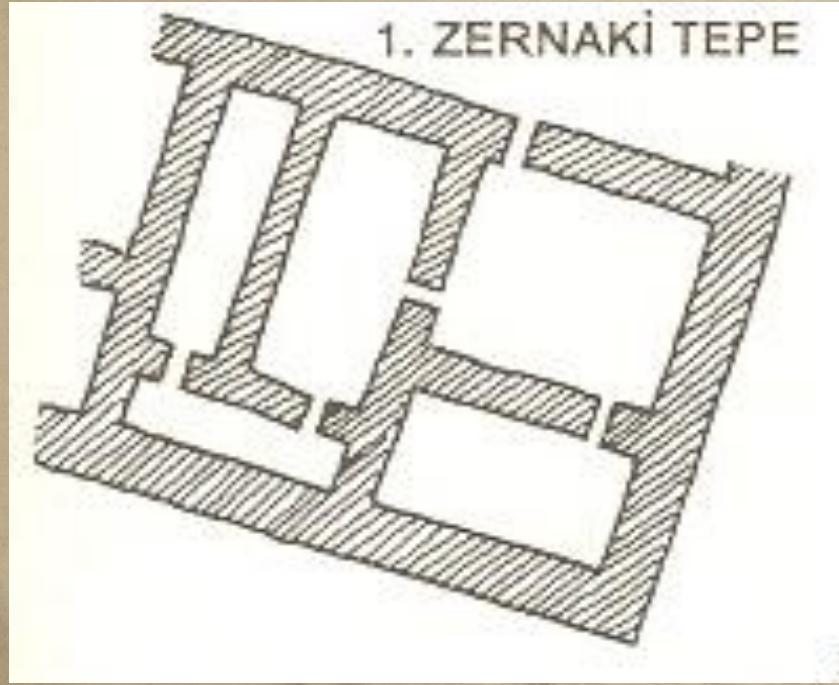

Ağaçlık Evi:

- Van'ın güneyindeki Ağaçlık köyünde yer alır.
- Önde avlu arka tarafında iki adet dikdörtgen mekan yer alır.
- Ön avlu genişlerken, arkadaki mekanlar küçülmüştür.
- Mekanların arkası kavislidir.
- Ön avlu köşelerindeki risalitler diğer evlerden farkını ortaya koyar.

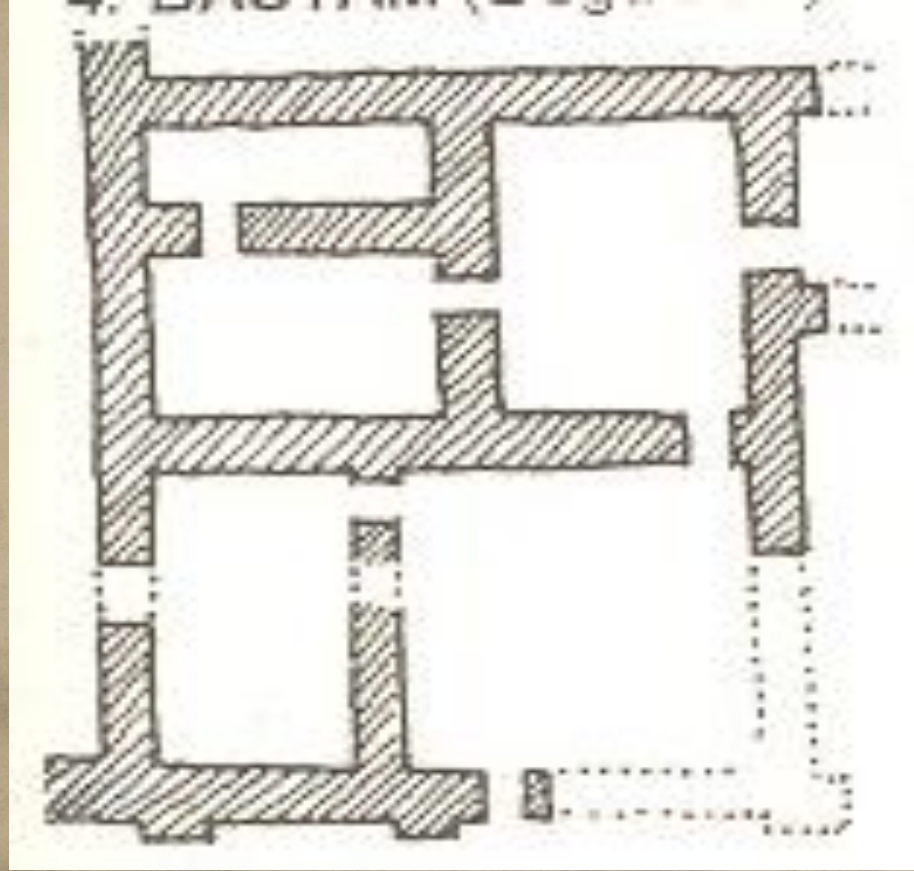
DİKDÖRTGEN PLANLI KONUTLAR

- Bunlar dikdörtgen planlıdır.
- Birden fazla odaya sahiptir.
- Odalar arasında kapı aralıkları vardır.
- Temellerinde taş, üst yapılarında ise kerpiç kullanılmıştır.
- Üst yapılarıyla ilgili kesin bilgi olmamakla birlikte düz çatılı oldukları düşünülmektedir.
- Bu tür konutlar genellikle Rusa II ve sonrasına tarihlenmektedir.

ZERNAKİ TEPE KONUTU

- Dikdörtgen planlı, çok odalı ev grubuna girmektedir.
- Odalardan bazıları kare bazıları ise dikdörtgendir.
- Odaların arka tarafında depo olarak kullanılan mekanlar yer alır.
- Odalar arasında kapı açıklıkları bulunmaktadır.
- Evin temeli taş, üst kesimi ise kerpiçten inşa edilmiştir.

BASTAM KONUTU

-Plan ve kullanılan malzeme olarak Zernaki tepe örneğine benzese de dış kesimlerdeki rizalitleri farklılığıdır.

KARMİR BLUR KONUTU:

- Dikdörtgen planlıdır.
- Kare ve dikdörtgen odalardan meydana gelir.
- Odalar arasında geçişler bulunmaktadır.